

Allmän SiS-rapport
2002:5

Sluten ungdomsvård år 2001

Redovisning och analys av domarna

Av Anette Schierbeck

Sluten ungdomsvård 2001

Som ett led i uppföljningen av sluten ungdomsvård har SiS gjort en sammanställning och analys av de domar om sluten ungdomsvård som inkom till myndigheten år 2001. Analysen avser samtliga domar som inkommit, även domar som ändrats till annan påföljd än LSU i högre instans.

Sammanställningen bidrar till SiS möjlighet att prognostisera det framtida behovet av platser för ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård och ökar kunskapen om reformen. Förutom att materialet är av intresse för SiS och rättsväsendet har det efterfrågats av massmedia och studenter vid universitet och högskolor.

Sammanställningen har gjorts av juristen Anette Schierbeck.

Stockholm den 25 juni 2002

Sture Korpi
Generaldirektör

Sluten ungdomsvård år 2001

Sammanfattning och analys

Den 1 januari 1999 infördes den nya påföljden sluten ungdomsvård för ungdomar som begått brott i åldrarna 15–17 år. Påföljden innebär intagning för vård och behandling på något av Statens institutionsstyrelses (SiS) 32 särskilda ungdomshem under en viss av domstolen bestämd tid utifrån brottslighetens straffvärde, minst fjorton dagar och längst fyra år (31 kap. 1a § BrB). Påföljden är avsedd att ersätta fängelse för de yngsta lagöverträdarna.

Bestämmelser om verkställighet av sluten ungdomsvård finns i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU).

Sluten ungdomsvård har under år 2001 förekommit i 115 domar (tingsrätt och/eller hovrätt). Under år 1999 var siffran 80 och under år 2000 var siffran 124. Slutligen utdömdes sluten ungdomsvård i 104 fall under år 2001 (siffrorna för år 1999 var 71 och år 2000 104).

Strafftiden var under år 1999 i genomsnitt ungefär åtta och en halv månad. För år 2000 ökade den genomsnittliga strafftiden med ca en månad till knappt nio och en halv månad. De utdömda strafftiderna för år 2001 var i genomsnitt nio månader. 26 ungdomar som dömdes under år 2001 dömdes till sluten ungdomsvård tolv månader eller längre. Tre dömdes till den längsta möjliga strafftiden, d v s sluten ungdomsvård fyra år. De dömda ungdomarna har som regel gjort sig skyldiga till mycket allvarlig brottslighet.

Sluten ungdomsvård har använts i huvudsak vid brottslighet med våldsinslag; 80 procent (82 fall) av ungdomarna är dömda för sådan brottslighet. I ett fall har sluten ungdomsvård använts vid sexualbrott och i tre fall vid grov mordbrand, mordbrand eller försök därtill. I nio fall har påföljden använts vid egendomsbrott.

Det är vidare i första hand 17-åringar som kommer i fråga för sluten ungdomsvård. Mer än hälften (66%) av ungdomarna var sjutton år vid brotten. Under år 2001 var det sex ungdomar (6%) som var 15 år vid första brottstillfället och 26 ungdomar (25%) som var 16 år vid brottstillfället.

I drygt tre fjärdedelar av fallen (77%) har den unge tidigare dömts för brott. Detta är en ökning från år 2000 med tre procent.

Under år 2001 var det bara pojkar som dömdes till sluten ungdomsvård.

I knappt 40 procent av fallen (37%) var ungdomarna på fri fot när de fick sin dom. I 30 procent av fallen var ungdomarna häktade när domen föll. I 31 procent av fallen fanns ungdomarna vid domen redan på någon av SiS institutioner, flertalet med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) eller en tidigare dom på sluten ungdomsvård.

Tiden från det att första brottet begicks till dess tingsrättens dom meddelades varierar mellan åtta och 692 dagar.

Tiden från tingsrättens dom till hovrättens dom varierar mellan 15 och 98 dagar.

Av de 115 fallen har 47 (41%) prövats av hovrätten.

Domar om sluten ungdomsvård

I 115 domar har domstolarna (tingsrätt och/eller hovrätt) dömt till sluten ungdomsvård under år 2001.

I 11 av de 115 fallen under år 2001, där sluten ungdomsvård dömts ut i tingsrätten, har hovrätten ändrat till annan påföljd, t ex till skyddstillsyn.

Ett fall fick prövningstillstånd i Högsta domstolen och där ändrades påföljden från sluten ungdomsvård en månad i hovrätten till en månads fängelse i Högsta domstolen. Högsta domstolen har i valet mellan fängelse och sluten ungdomsvård bestämt påföljden till fängelse för en flicka som vid sexton års ålder gjort sig skyldig till mened. Högsta domstolen uttalade i det sammanhanget att påföljden sluten ungdomsvård framstår som ett sämre påföljdsalternativ än fängelse när det gäller ungdomar utan vårdbehov som skall ådömas ett kort fängelsestraff. Högsta domstolen framhöll därvid att ett kort fängelsestraff torde kunna bli verkställt utan de nackdelar med fängelse som påföljd för unga lagöverträdare som annars anses finnas.

Totalt har slutligen i 104 fall dömts till sluten ungdomsvård under år 2001.

I de 104 fall där ungdomarna dömts till sluten ungdomsvård har samtliga domar vunnit laga kraft. I 6 fall har domstolen förordnat att tidigare utdömd sluten ungdomsvård även skall avse nya brott. I 15 fall har sluten ungdomsvård på nytt under året utdömts för den som tidigare dömts till sluten ungdomsvård.

Tabell 1 Typ av avgörande	Fall inkomna under 2001	
	Antal fall	Andel fall
Hovrätten ogillar åtalet som kunnat föranleda sluten ungdomsvård	0	0%
Hovrätten ändrar påföljden till något annat än sluten ungdomsvård	11	10%
Ungdomar som har dömts till sluten ungdomsvård	104	90%
Därav		
Förordnande att tidigare utdömd sluten ungdomsvård skall avse nya brott	6	6%
Dömd fler än en gång till sluten ungdomsvård (1999–2001)	15	15%
Slutligt beslut att sluten ungdomsvård skall ersätta tidigare utdömd påföljd	1	1%
<i>Totalt antal fall</i>	<i>115</i>	<i>100%</i>

Brottslighet

Sluten ungdomsvård har i huvudsak använts vid *brott med våldsinslag*, d v s rån-
brott, misshandelsbrott, olaga hot, våld eller hot mot tjänsteman, mord eller försök
eller förberedelse till sådan brottslighet. I 79 procent (82 fall) av de 104 fallen har
domarna omfattat sådan brottslighet.

Grov mordbrand, mordbrand eller försök därtill har särredovisats och omfattar
3 fall under år 2001.

I övrigt har sluten ungdomsvård använts i några fall vid s k *artbrott*. 1 har dömts för
sexualbrott, 3 har dömts för *narkotikabrott*. Vidare har 4 dömts för *övergrepp i
rättssak*.

Sluten ungdomsvård vid *egendomsbrott* har använts endast i 11 fall. Påföljden har
använts när den unge t ex tidigare vid ett flertal tillfällen (minst 4 tillfällen) har
överlämnats till vård inom socialtjänsten men återfallit i brottslighet kort därefter.

Brottsligheten för år 2001 i de 104 fallen kan delas in enligt följande tabell, tabell 2.

Tabell 2 Brottstyp	2001	
	Antal fall	Andel fall
Brott med våldsinslag*	82	79%
Egendomsbrott**	11	10%
Grov mordbrand, mordbrand eller försök därtill***	3	3%
Mened***	0	0%
Övergrepp i rättssak***	4	4%
Narkotikabrott***	3	3%
Sexualbrott****	1	1%
<i>Totalt antal fall</i>	<i>104</i>	<i>100%</i>

* Rån-
brott, misshandelsbrott, olaga hot, våld eller hot mot tjänsteman, mord eller försök eller
förberedelse till sådan brottslighet. Till brott med våldsinslag har hänförts samtliga fall där det
förekommit åtminstone ett brott av den arten.

** Fall där det huvudsakliga brottet varit grov stöld, stöld, tillgrepp av fortskaffningsmedel eller
försök därtill.

*** Fall där det huvudsakliga brottet varit det angivna.

****Fall där det huvudsakliga brottet varit brott enligt 6 kap. brottsbalken eller försök till sådant
brott.

Ålder och kön

Samtliga som dömts till sluten ungdomsvård år 2001 är pojkar.

Under år 2001 var 7 procent (7 ungdomar) av dem som dömdes till sluten ungdomsvård 15 år. 25 procent (26 ungdomar) var 16 år och 3 procent (3 personer) var 18 år vid brottstillfället. Övriga, d v s 65 procent (68 ungdomar) var 17 år.

Åldersfördelningen vid tidpunkten för brottet och vid domen framgår nedan av tabellerna 3-4.

Tabell 3   **2001**

Ålder vid brot- ten	Antal fall	Andel fall
15 år	7	7%
16 år	26	25%
17 år	68	65%
18 år	3	3%
<i>Totalt antal fall</i>	<i>104</i>	<i>100%</i>

Tabell 4   **2001**

Ålder vid domen	Antal fall	Andel fall
15 år	5	5%
16 år	14	13%
17 år	63	61%
18 år	21	20%
19 år	1	1%
<i>Totalt antal fall</i>	<i>104</i>	<i>100%</i>

Tingsrätter

De 115 fall där sluten ungdomsvård använts under år 2001 kommer från 38 olika tingsrätter. Tiden från det att det första brottet begicks till dess tingsrättens dom meddelades varierar mellan 8 och 692 dagar. Stockholms, Malmö och Göteborgs tingsrätter dömde flest ungdomar till sluten ungdomsvård, 16, 10 respektive 7 fall. I tre av dessa fall ändrades påföljden i högre instans till fängelse eller överlämnande åt socialnämnden att föranstalta om nödvändig vård.

Tabell 5
2001

Tingsrätt	Antal fall	Intervall (antal dagar från brottet till tingsrättens dom)
Blekinge tingsrätt	3	81–161
Borås tingsrätt	3	32–47
Eskilstuna tingsrätt	2	123–392
Eslövs tingsrätt	2	113–200
Falu tingsrätt	2	47–86
Gotlands tingsrätt	1	29
Gällivare tingsrätt	2	135–135
Göteborgs tingsrätt	7	31–399
Handens tingsrätt	3	142–381
Hedemora tingsrätt	1	163
Helsingborgs tingsrätt	3	44–100
Huddinge tingsrätt	5	30–19
Hässleholms tingsrätt	2	75–196
Jönköpings tingsrätt	1	203
Karlskrona tingsrätt	3	22–99
Karlstads tingsrätt	4	69–79
Katrineholms tingsrätt	1	79
Kristinehamns tingsrätt	1	341
Leksands tingsrätt	1	200
Lidköpings tingsrätt	1	48
Linköpings tingsrätt	4	20–425
Luleå tingsrätt	2	178–178
Lunds tingsrätt	2	45–87
Malmö tingsrätt	10	46–692
Mariestads tingsrätt	2	101–101
Mölnads tingsrätt	1	72
Norrköpings tingsrätt	1	675
Skövde tingsrätt	1	86
Sollentuna tingsrätt	1	37
Solna tingsrätt	5	167–365
Stenungssunds tingsrätt	2	278–278
Stockholms tingsrätt	16	8–290
Sunne tingsrätt	1	74
Trelleborgs tingsrätt	4	7–69
Uppsala tingsrätt	7	18–164
Varbergs tingsrätt	3	111–323
Västmanlands tingsrätt	2	90–292
Växjö tingsrätt	3	98–139
<i>Samtliga</i>	<i>115</i>	<i>8–692</i>

Antalet dagar mellan det första brottet och tingsrättsdomen fördelar sig enligt följande tabell.

Tabell 6	Antal fall	Antal dagar mellan brott och tingsrätts dom
2001		
Frihetsberövande		
Hos SiS	36	20–675
därav		
Sluten ungdomsvård	11	44–292
Övriga (LVU eller socialtjänstlagen)	25	20–675
Häktade	35	8–692
På fri fot	43	22–399
Omhändertagen	1	74
<i>Samtliga</i>	<i>115</i>	<i>8–692</i>

Tidigare brottslighet

I 80 av de 104 fallen (77%) har domstolen i domarna antecknat att ungdomarna tidigare dömts för brott, i huvudsak till överlämnande till vård inom socialtjänsten eller skyddstillsyn.

Tabell 7 2001

Tidigare domar (Antal fall | Andel fall) angivna av domstolen

Ja	80	77%
Nej	24	23%
<i>Samtliga</i>	<i>104</i>	<i>100%</i>

Strafftid

De utdömda strafftiderna för år 2001 var i genomsnitt 9,0 månader. Strafftiden var under år 1999 i genomsnitt ca åtta och en halv månad. Under år 2000 ökade den genomsnittliga strafftiden med ca 1 månad till knappt nio och en halv månad. Således har de utdömda strafftiderna minskat något under år 2001 jämfört med året innan.

Tabell 8
2001

Strafftid	Antal ungdomar	Sammanlagd straff- tid i månader
0*	7	0
2 veckor	3	1,5
1 mån	3	3
6 veckor	1	1,5
2 mån	4	8
3 mån	6	18
4 mån	13	52
5 mån	5	25
6 mån	13	78
7 mån	3	21
8 mån	10	80
9 mån	3	27
10 mån	7	70
12 mån	11	132
16 mån	4	64
18 mån	2	36
20 mån	1	20
24 mån	1	24
30 mån	2	60
36 mån	2	72
48 mån	3	144
Totalt	104	937

* Förordnande att tidigare utdömd sluten ungdomsvård skall avse nya brott.

Genomsnittlig utdömd strafftid år 2001: 9,0 månader

Överklagande

I 47 fall har hovrätten meddelat dom under år 2001. Målen fördelar sig mellan hovrätterna enligt följande.

Tabell 9	2001
Hovrätt	Antal fall
Svea hovrätt	20
Hovrätten för Västra Sverige	6
Hovrätten över Skåne och Blekinge	12
Göta hovrätt	5
Hovrätten för Nedre Norrland	4
<i>Samtliga</i>	<i>47</i>

I 41 procent av de 115 fall där sluten ungdomsvård använts under år 2001 överklagades tingsrättens dom till hovrätten. 42 procent av de ungdomar som var på fri fot när domen föll överklagade sin dom och 40 procent av de ungdomar som satt häktade överklagade sin dom. 36 procent av de ungdomar som redan var intagna på SiS institutioner (på grund av en dom enligt LVU) vid domstillfället överklagade domen. Skillnaden från tidigare år är markant i denna grupp. Antalet dömda som överklagade sina domar under år 1999 var 42 procent. Under år 2000 var det bara 13 procent.

Totalt 47 har överklagat sina domar till hovrätten. 14 av dessa var häktade, 19 på fri fot, 14 var hos SiS, varav 9 med stöd av LVU och 5 avtjänade ett tidigare utdömt straff i form av LSU.

Tabell 10	2001		
Frihetsberövande	Antal fall	Antal som överklagat	Andel som överklagat
Häktade	35	14	40 %
Hos SiS (LVU)	25	9	36 %
Hos SiS (Verkställer LSU)	11	5	45 %
På fri fot	43	19	42 %
Övrig	1	–	0 %
<i>Samtliga</i>	<i>115</i>	<i>47</i>	<i>41 %</i>

Det antal dagar från tingsrättens dom till det att hovrätten meddelade dom i målet framgår av tabellen nedan. Den längsta tiden var 98 dagar och den kortaste 15 dagar.

Tabell 11	Antal fall	Intervall (antal dagar)
2001		
Hovrätt		
Hovrätten för Västra Sverige	6	51–67
Göta hovrätt	5	60–87
Svea hovrätt	20	29–98
Hovrätten över Skåne och Blekinge	12	15–78
Hovrätten för Nedre Norrland	4	49–61
<i>Samtliga</i>	<i>47</i>	<i>15–98</i>

Antalet dagar från tingsrättens dom till det att hovrätten meddelade dom i målet var för de häktade ungdomarna (14) från 15 till 78 dagar. För de ungdomar som var på fri fot (19) från 29 dagar till 98 dagar och för de som redan var intagna hos SiS med stöd av LVU (9) från 49 dagar till 67 dagar. Slutligen för de ungdomar som redan verkställde ett tidigare LSU (5) var intervallet 53 till 59 dagar.

Tabell 12	Antal fall	Intervall (antal dagar)
2001		
Frihetsberövande		
Häktade	14	15–78
Fri fot	19	29–98
Hos SiS (LVU)	9	49–67
Verkställer LSU	5	53–59
<i>Samtliga</i>	<i>47</i>	<i>15–98</i>

Tabell 13	Antal fall	Antal dagar i genomsnitt	Median (antal dagar)
2001			
Frihetsberövande			
Häktade	14	55	56
Fri fot	19	65,8	61
Hos SiS (LVU)	9	59	60
Verkställer LSU	5	56,4	57